

ІНШОМОВНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ У ПСИХОЛОГІЧНІЙ ЛЕКСИЦІ

Я. М. Присяжнюк,
студентка факультету соціальної
педагогіки та практичної психології,
Н. В. Гут,
старший викладач кафедри
практики іноземних мов,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

Протягом усього свого існування людство створювало мову власного етносу, але з плином років люди почали запозичувати певні лексеми, вислови в інших народів. Термін “запозичення” у мовознавчій літературі може означати як один із шляхів збагачення словникового складу мови, так і процес входження й адаптації запозиченої лексеми, результат цього процесу. Термін “запозичення” вживається також на позначення лексичної одиниці (слова або лексико-семантичного варіанта), запозиченої з іншої мови прямо або через її посередництво [3, 2].

Зміни в суспільстві неодмінно відбиваються й у мові, оскільки вона як система динамічна швидко реагує на освоєння нових технологій, розвиток науки і техніки, розширення географії ділових контактів поповненням словника [6, 104]. Термінологія є найбільш динамічним складником лексичної системи мови, що характеризується постійним розвитком та неологізацією, важливим чинником якої, поряд із дією внутрішньомовних тенденцій, є лексичний вплив інших мов. Сучасний етап розвитку української термінології, як і терміносистем багатьох європейських мов, характеризується стрімким збільшенням кількості запозичень [5, 260]. Не винятком є лексика сучасної української психологічної науки.

В українському мовознавстві проблема збагачення лексики іношомовними словами розглядається у багатьох дослідженнях, серед яких

слід виділити роботи Б. Ажнюка, В. Виноградова, Ю. Жлуктенка, О. Муромцева, С. Семчинського та інших. Одним із перших, хто переконливо обґрунтував необхідність іншомовних запозичень, був І. Франко.

Складні процеси в українській лексико-семантичній системі, що відбуваються у зв'язку з інтенсивним припливом запозичень, потребують наукового аналізу й узагальнення на сучасному етапі мовознавчої науки. Доцільність використання іншомовної лексики може бути зумовлена цілою низкою причин, серед яких виділяють як екстралінгвальні (позамовні), так і внутрішньолінгвальні (власне мовні). До екстралінгвальних належать економічні, культурні та політичні контакти між державами, що значно посилюються в умовах глобалізації. Внутрішньолінгвальними причинами запозичень є відсутність у рідній мові еквівалентного слова для нового предмета, явища чи поняття; тенденція до використання одного запозиченого слова замість звороту в українській мові, прагнення до підвищення чіткості терміна, яка виражається у вилученні полісемії або омонімії в запозиченій мові.

Мета цієї статті – виокремити групи іншомовних запозичень у лексиці сучасної психологічної науки, з'ясувати продуктивність запозичень із тієї чи іншої мови для назви та опису певних психологічних понять. Матеріалом для дослідження послуговували терміни, зафіксовані у таких джерелах: Психологічний словник [4], Короткий термінологічний словник (Вікова психологія) [1], Короткий термінологічний словник (Соціальна психологія) [2].

Лексична терміносистема психології містить найбільше слів латинського походження: *абсорбація* (від лат. *absorption* – вбирати) – характеристика особистості, сприйняття індивідом особливих станів свідомості; *концепція емерджентної* (лат. *emergere* – з'являється, виносити на поверхню) *грамотності* – система поглядів, сутність якої полягає в тому, що пов'язані з оволодінням усним і писемним мовленням

навички розвиваються з періоду немовляти протягом кількох років, поступово удосконалюючись.

Другу групу становлять терміни грецького походження: **ейдетична** (грец. *eidos* – образ) **пам'ять** – особливий вид зорової пам'яті, який полягає у запам'ятовуванні і збереженні у всіх деталях образів предметів і ситуацій після їх сприйняття; **теоретичний синтез** (грец. *synthesis* – складання) – загальнонауковий метод дослідження, який дає змогу відтворити психічне явище в цілісності, в системі найсуттєвіших зв'язків і опосередкувань, обґрунтувати актуальну щодо нього концепцію; **етноцентризм** (грец. *ethnos* – плем'я, народ і *centrum* – осереддя) – психологічна схильність сприймати всі життєві події з позицій своєї етнічної групи, вважаючи її еталоном.

Корпус запозичень із англійської мови порівняно невеликий. Це переважно англіцизми, які давно засвоєні психологічною практикою як базові терміни: **біхевіоризм** (англ. *behaviour* – поведінка) – напрям в психології, для якого предметом психології є не свідомість поведінки людей, а їхня механічна реакція у відповідь на подразники; **тест** (англ. *test* – випробування) – коротке, стандартизоване завдання, метод випробовування, що застосовується у різних галузях науки для одержання кількісної характеристики певних явищ; **лонгітюдний** (англ. *longitude* – довгота) **метод** – метод вікової психології, суть якого полягає у вивченні одних і тих самих осіб чи груп у різні моменти їхнього життя; або ті, які з'явилися у мові з виникненням нових реалій у галузі психологічної науки: **рейв** (*rave* – марити) – психологічний стан людини; **енвіроментальна психологія** (англ. *environment* – навколишнє середовище) – напрямок західної психології, що орієнтується на вивчення психогенних здвигов, спричинених екологічною кризою.

Найменша за чисельністю група – запозичення із французької мови: **соціалізація** (франц. *socialis* – суспільний) – засвоєння і відтворення індивідом соціального досвіду, які відбуваються у спілкуванні та

діяльності; **ідеал** (франц. *ideal*) – узагальнене уявлення про максимально можливий рівень розвитку особистості, реалізації її потенціалу.

Психологічна терміносистема містить також лексеми, утворені із морфем різномовного походження: **дистрес** (грец. *dys* + англ. *stress*) – стрес, пов'язаний із проявом емоцій, що негативно впливають на здоров'я; **соціально-психологічна дезадаптація** (франц. *des.* – префікс, що означає знищення, видалення, і лат. *adaptatio* – пристосовувати) – порушення процесу активного пристосування індивіда до умов соціального середовища засобами взаємодії і спілкування за хибного або недостатньо розвиненого уявлення людини про себе і свої соціальні зв'язки та міжособистісні контакти; **аутоагресія** (грец. *autos* – сам і лат. *aggredi* – нападати) – агресивні дії, спрямовані проти власної індивідуальності, проти самого себе.

Отже, важливу роль у встановленні та розвитку психологічної термінології відіграли класичні мови (латинська та грецька), які стали джерелом формування назв основних понять у цій галузі. На сучасному етапі психологічна наука поповнюється запозиченнями із європейських мов, переважно англійської та французької. Хоча українська мова здатна повністю або частково асимілювати іншомовні лексеми, велика кількість запозичень створює загрозу для зрозумілості національної терміносистеми. Інтенсифікація процесу запозичення й активна участь іншомовних слів у терміносистемах сучасної української мови потребують не лише загального теоретичного осмислення, але й розробки конкретнішого механізму визначення етапів і ступенів адаптації запозичених лексем мовою-рецептором.

ЛІТЕРАТУРА

1. Короткий термінологічний словник (Вікова психологія). – Режим доступу: <http://studentam.net.ua>

2. Короткий термінологічний словник (Соціальна психологія). – Режим доступу: <http://studentam.net.ua>

3. Попова Н. О. Запозичення з англійської мови в лексико-семантичну систему української мови кінця ХХ та початку ХХІ століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 “Українська мова” / Н. О. Попова. – Харків, 2002. – 17 с.

4. Психологічний словник. – Режим доступу: <http://psychologyword.info>

5. Сергєєва Г. А. Системний підхід до вивчення лексичних запозичень на рівні лексико-семантичної парадигматики (до проблеми термінологічної синонімії) / Г. А. Сергєєва // Вісник Харківського національного університету. – Серія Філологія. – 2000. – № 491: Традиції Харківської філологічної школи: До 100-річчя від дня народження М.Ф.Наконечного. – С. 260 – 264.

6. Федорець С. А. Мовні новоутворення: запозичення чи засмічення / С. А. Федорець // Лінгвістичні дослідження. Зб. наук. праць. Вип. 5. – Х.: ХДПУ, 2000. – С. 104-106.